

UZASADNIENIE

W dniu 21 grudnia 2011 roku (...) sp. z o.o. z siedzibą w K. (dalej: (...), powódka, agent) wytoczyła przeciwko Bankowi (...) S.A. z siedzibą w W. (dalej: Bank (...), pozwany) powództwo o zapłatę kwoty 182.104,63 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 20 listopada 2008 r., wnosząc o wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym. Powódka wskazała, iż powyższej kwoty dochodzi tytułem odpowiedniej sumy pieniężnej na podstawie art. 764⁶ § 1 k.c. za respektowanie zakazu konkurencji ustanowionego w umowie agencyjnej z dnia 16 listopada 2004 roku.

(pozew k. 4-9)

W dniu 26 stycznia 2012 roku Sąd Okręgowy w Warszawie wydał nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym (XX GNC 982/11), którym nakazał pozwanemu zapłatę na rzecz powódki kwotę 182.104,63 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 20 listopada 2008 r. wraz z kosztami procesu.

(nakaz zapłaty k. 173)

W dniu 17 lutego 2012 roku pozwany złożył sprzeciw od nakazu zapłaty, w którym wniósł o oddalenie powództwa w całości oraz o zasądzenie kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

(sprzeciw k. 179-182)

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

W dniu 16 listopada 2004 roku została zawarta między (...) sp. z o.o., jako agentem a Bankiem (...) S.A. z siedzibą w K. umowa agencyjna nr (...) (dalej: Umowa). Na mocy tej umowy Bank (...) S.A. zlecił powódce wykonywanie czynności agencyjnych dotyczących określonych produktów i usług bankowych w imieniu i na rzecz Banku (...) S.A., a powódka przyjęła zlecenie. Umowa ta została zawarta na czas nieokreślony (§ 21 ust.1 Umowy).

(umowa agencyjna, k. 10-30, k. 210 – 243)

W Umowie określono lokalizację agencji wskazując, że Agent wykonuje czynności agencyjne na terenie Agencji, z tym, że strony ustaliły pierwotnie, iż Agencja zlokalizowana zostanie w miejscu K. ul. (...). Zmiana lokalizacji Agencji wymagała pisemnej zgody banku i zawarcia aneksu do Umowy.

(umowa agencyjna k. 13)

Do umowy został załączony Załącznik nr (...) określający zakres czynności agencyjnych oraz stawki wynagrodzenia przysługującego za wykonanie tych czynności.

(załącznik k. 24 – 30)

Umowa była zmieniana 20 aneksami. Zmiany umowy wymagały formy pisemnej (aneksów) pod rygorem nieważności (§ 21 ust. 11 Umowy).

(umowa k. 223, aneksy k. 224 – 230, k. 244 – 322)

Treść Umowy w zakresie dotyczącym Załącznika nr (...) była wielokrotnie zmieniana aneksami.

(aneksy k. 244-246, k. 247-250, k. 251-253, k. 256 – 274, k. 276 – 278, k. 278 – 279, k. 280-281, k. 284-290, k. 291 – 295, k. 298 – 301, k. 302-303, k. 304-314, k. 317 – 318, k. 319 – 320)

Treść Umowy w zakresie dotyczącym miejsca lokalizacji Agencji oraz terenu, na którym czynności agencyjne były wykonywane, była również kilkakrotnie zmieniana aneksami. Ostatecznie Agencja zlokalizowana była punktach: K. ul. (...); W. ul. (...); T. ul (...), W. ul. (...) i na terenie, tych agencji miały być wykonywane czynności agencyjne.

(aneksy k. 31 – 32, k. 254 -255, k. 282 – 283, k. 296 – 297)

Aneksem nr (...) z dnia 30 listopada 2004 roku zmieniono m.in. dotychczasową numerację podpunktów § 21 Umowy. Jednakże ani postanowienia tego aneksu ani postanowienia aneksów późniejszych nie zmieniły treści § 21 ust. 9 Umowy (wg numeracji uwzględniającej zmiany wprowadzone aneksem nr (...)).

(aneks k. 247 – 250, treść sprzeciwu k. 180, okoliczność przyznana przez pozwanego k. 380)

Zgodnie z § 21 ust. 9 (wg numeracji uwzględniającej zmiany wprowadzone aneksem nr (...)) Umowy, „w przypadku rozwiązania Umowy przez agenta, agent nie może podjąć działalności o podobnym charakterze na rzecz innych podmiotów przez okres jednego roku od dnia rozwiązania Umowy”. Strony nie uregulowały w Umowie wysokości odpowiedniej sumy pieniężnej należnej na skutek ograniczenia działalności konkurencyjnej oraz utraconych z tego powodu możliwości zarobkowych agenta.

(umowa agencyjna, k. 23)

W następstwie podziału Banku (...) S.A. zarejestrowanego w dniu 29 listopada 2007 roku Bank (...) przejął od dnia 3 grudnia 2007 roku zobowiązania Banku (...) S.A. i stał się stroną Umowy.

(raport bieżący (...) k. 48, pismo Banku (...) k. 35)

W dniu 30 listopada 2007 roku, na podstawie § 21 ust. 1 Umowy (...) wypowiedziała Umowę z zachowaniem sześciomiesięcznego okresu wypowiedzenia.

(wypowiedzenie k. 54)

Natomiast w dniu 29 kwietnia 2008 roku (...) wypowiedziała pozwanemu Umowę ze skutkiem natychmiastowym na podstawie art. 764² § 1 k.c. Jako przyczynę rozwiązania Umowy wskazano naruszenie przez pozwanego postanowień § 2 ust. 8, § 6 ust. 5, § 8, § 14 Umowy, załącznika nr 7 do Umowy oraz aneksu nr (...)do Umowy.

(oświadczenie o rozwiązaniu Umowy k. 51-53, 323 - 329 fakt przyznany przez pozwanego w zakresie rozwiązania Umowy z dniem 29 kwietnia 2007 r. - protokół k. 379)

Wezwaniami z dnia 10 listopada 2008 roku oraz z dnia 14 listopada 2011 roku powódka zwróciła się do Banku (...) o zapłatę kwoty 182.104,63 zł z tytułu respektowania zakazu konkurencji ustanowionego w Umowie. Jak wskazano w piśmie, wysokość dochodzonej kwoty została wyliczona w oparciu o średnie miesięczne wynagrodzenie agenta w okresie sześciu miesięcy poprzedzających datę złożenia oświadczenia o wypowiedzeniu Umowy należne za 12 miesięcy, tj. przez okres powstrzymywania się przez agenta od działalności konkurencyjnej.

(wezwanie z dnia 10 listopada 2008 r. k. 323, wezwanie z dnia 14 listopada 2011 r. k. 82-86)

Z tytułu usług pośrednictwa finansowego powódka wystawiała pozwanej faktury VAT. W okresie od stycznia 2007 r. do maja 2008 r. wysokość należności z tego tytułu zmieniała się w czasie.

W 2007 roku były to kwoty: w styczniu - 11 752, 57 zł, w lutym – 12 409, 84 zł, w marcu – 13 502, 07 zł i 216, 75 zł, w kwietniu – 15 580, 33 zł, w maju – 14 490, 00 zł, w czerwcu – 14 361, 00 zł, w lipcu – 16 724, 90 zł, w sierpniu – 13 646, 22 zł, we wrześniu – 14 538, 99 zł, w październiku – 17 166, 27 zł, w listopadzie – 16 231, 06 zł, w grudniu 12 744, 88 zł.

Natomiast w 2008 roku były to kwoty: w styczniu - 13 873, 09 zł, w lutym – 9 967, 70 zł, w marcu – 9005, 18 zł i 87, 84 zł, w kwietniu – 5 448, 49 zł, 1747, 86 zł, 1697, 11 zł, w maju – 5000 zł, 3 626, 46 zł.

Należności wynikające z tych faktur zostały zapłacone przez pozwanego i nie były przez niego kwestionowane.

(zestawienie przychodów k. 36 – k. 49, faktury VAT k. 87 – 108, okoliczność przyznana przez pozwanego k. 380)

Postanowieniem wydanym na rozprawie w dniu 18 lutego 2013 r. (k. 383) Sąd oddalił wniosek o dopuszczenie dowodu z zeznań świadków A. W., A. Ł. i A. B.. Wniosek o dopuszczenie dowodu z zeznań tych świadków na okoliczności związane ze zmianą funkcjonowania agencji i zakresu wykonywanych przez nią świadczeń – usług na rzecz klientów w okresie od grudnia 2007 r., podlegał oddaleniu jako niemający istotnego znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy (art. 227 k.p.c.). Wobec tego, że pełnomocnik powoda nie złożył zastrzeżeń do protokołu na podstawie art. 162 k.p.c. w stosunku do tego rozstrzygnięcia i oświadczył na rozprawie w dniu 18 lutego 2013 r., że nie oponuje przeciwko oddaleniu przez sąd wniosku o dopuszczenie dowodu z zeznań tych świadków (protokół k. 383), nie zachodzi potrzeba szczegółowego ustosunkowania się do zasadności wydania przez sąd przedmiotowego postanowienia.

Postanowieniem wydanym na rozprawie w dniu 18 lutego 2013 r. (k. 383) Sąd oddalił także wniosek o dopuszczenie dowodu z przesłuchania strony powodowej w osobach A. N., T. N. oraz A. F. na okoliczności przyczyn i rozmiarów drastycznego obniżenia się obrotów, a tym samym wartości faktur wystawianych pozwanemu przez powoda, w następstwie nienależytej i sprzecznej z ustaleniami realizacji umowy agencyjnej oraz zmiany funkcjonowania agencji i zakresu wykonywanych przez nią świadczeń od grudnia 2007 r. W ocenie Sądu sformułowana teza dowodowa, na okoliczność którą miała zostać przesłuchana strona nie wymagała dopuszczenia tego dowodu. Sąd może dopuścić dowód z przesłuchania stron, jeżeli po wyczerpaniu środków dowodowych lub w ich braku pozostały niewyjaśnione fakty istotne dla rozstrzygnięcia sprawy i zachodzi konieczność wyjaśnienia tych faktów (art. 299 k.p.c.). Zdaniem sądu takie okoliczności, w ramach sformułowanej tezy dowodowej, w niniejszej sprawie nie zachodzą. Co się tyczy, pierwszej części tezy dowodowej, czyli okoliczności związanych z rozmiarów drastycznego obniżenia się obrotów, **a tym samym wartości faktur wystawianych pozwanemu przez powoda**, w następstwie nienależytej i sprzecznej z ustaleniami realizacji umowy agencyjnej, należy zaznaczyć, że wartość tych faktur nie była kwestionowana przez pozwanego, co pozwany wyraźnie oświadczył na rozprawie w dniu 18 lutego 2013 r. (protokół k. 380). Co więcej, pozwany przyznał, że należności te są bezsporne i dotyczą wynagrodzenia, które było wypłacane (protokół k. 380). Odnosząc się zaś do drugiej części tezy dowodowej, czyli okoliczności związanych ze zmianą funkcjonowania agencji i zakresu wykonywanych przez nią świadczeń – usług na rzecz klientów w okresie od grudnia 2007 r., należy zauważyć, że sąd oddalił na te okoliczności dowód z zeznań świadków. Pełnomocnik powoda wyraźnie oświadczył, że nie oponuje oddaleniu dowodu z zeznań świadków na te okoliczności. Wobec tego nie sposób uznać, że celowe było przesłuchanie na te okoliczności stron. Poza tym przesłuchanie stron było zbędne z uwagi na to, że nie została ważnie ograniczona działalność agenta w umowie agencyjnej, o czym będzie mowa w dalszej części uzasadnienia.

Pełnomocnik powoda w odniesieniu do postanowienia z dnia 18 lutego 2013 r. w zakresie, w jakim dotyczy on oddalenia wniosku o dopuszczenie dowodu z przesłuchania strony złożył zastrzeżenia do protokołu na podstawie art. 162 k.p.c. Zgodnie z tym przepisem strony mogą w toku posiedzenia, a jeżeli nie były obecne, na najbliższym posiedzeniu zwrócić **uwagę sądu na uchybienia przepisom postępowania**, wnosząc o wpisanie zastrzeżenia do protokołu. Zastrzeżenia do protokołu zgłoszone przez pełnomocnika powoda, wciągnięte do protokołu, zostały odczytane na rozprawie, zaś pełnomocnik nie zgłosił do ich treści uwag (protokół k. 383). Pełnomocnik powoda nie wskazał, jakie przepisy sąd naruszył wydając postanowienie z dnia 18 lutego 2013 r. Wobec tego sąd nie mógł się ustosunkować do zgłoszonego zastrzeżenia i podjąć czynności procesowe na podstawie art. 240 § 1 k.p.c. Natomiast z twierdzenia pełnomocnika powoda, że „przesłuchanie stron w tej sytuacji wyjaśniłoby bardzo wiele i nie wszystkie argumenty z pism procesowych mogą być lepiej oddane niż przesłuchanie stron”, nic nie wnosi w zakresie zgłoszonych zastrzeżeń. Również teza pełnomocnika powoda, że naruszona została zasada procesowa dotycząca przesłuchania stron w postępowaniu gospodarczym nie uzasadnia tego, że doszło do naruszenia przez sąd przepisów regulujących postępowanie cywilne. Do naruszenia tej zasady doszłoby wówczas, gdyby sąd przesłuchał jedną ze stron bez wniosku tej strony albo też gdyby sąd przesłuchał jedną ze stron, zaś oddaliłby wniosek o przesłuchanie drugiej strony. Jak

wskazał Sąd Apelacyjny w Katowicach wyroku z dnia 5 września 2011 r. (V ACa 373/11, Lex nr 1102965) zastrzeżenie z art. 162 k.p.c. nie jest formalnością bez treści i celu, ale ma umożliwić sądowi naprawienie uchybienia, co wywołuje konieczność sprecyzowania na czym uchybienie przepisom polega. Ograniczenie się do żądania zaprotokołowania "podniesienia zastrzeżenia z art. 162 k.p.c." w istocie nie uwzględnia celu omawianego przepisu i zmierza do jego obejścia, czyniąc z niego podstawę do wypowiedzania zwrotu retorycznego bez treści, niczego nie wyjaśniającego, przez co nie zmierzającego do niezwłocznego naprawienia uchybienia przepisom postępowania.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Powództwo jest niezasadne i podlega oddaleniu.

Powód żąda zapłaty kwoty w wysokości 182.104,63 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 20 listopada 2008 r. do dnia zapłaty tytułem na podstawie art. 764⁶ § 1 k.c. tytułem odpowiedniej sumy pieniężnej za ograniczenie działalności konkurencyjnej wynikającej z § 21 ust. 9 Umowy (według numeracji uwzględniającej zmiany wprowadzone aneksem nr (...)) z dnia 16 listopada 2004 roku.

Zgodnie z art. 758 k.c. przez umowę agencyjną przyjmujący zlecenie (agent) zobowiązuje się, w zakresie działalności swego przedsiębiorstwa, do stałego pośredniczenia, za wynagrodzeniem, przy zawieraniu z klientami umów na rzecz dającego zlecenie przedsiębiorcy albo do zawierania ich w jego imieniu.

Stosownie do art. 764⁶ § 1 k.c. strony umowy agencji mogą, w formie pisemnej pod rygorem nieważności, ograniczyć działalność agenta mającą charakter konkurencyjny na okres po rozwiązaniu umowy agencyjnej (ograniczenie działalności konkurencyjnej). Ograniczenie jest ważne, jeżeli dotyczy grupy klientów lub obszaru geograficznego, objętych działalnością agenta, oraz rodzaju towarów lub usług stanowiących przedmiot umowy.

Natomiast kwestię wynagrodzenia za powstrzymanie się od działalności konkurencyjnej reguluje art. 764⁶ § 3 k.c. w sposób następujący: dający zlecenie obowiązany jest do wypłacania agentowi odpowiedniej sumy pieniężnej za ograniczenie działalności konkurencyjnej w czasie jego trwania, chyba że co innego wynika z umowy albo że umowa agencyjna została rozwiązana na skutek okoliczności, za które agent ponosi odpowiedzialność. Według zaś z art. 764⁶ § 4 k.c., jeżeli wysokość sumy, o której mowa w § 3, nie została w umowie określona, należy się suma w wysokości odpowiedniej do korzyści osiągniętych przez dającego zlecenie na skutek ograniczenia działalności konkurencyjnej oraz utraconych z tego powodu możliwości zarobkowych agenta.

Jak wynika z ustalonego stanu faktycznego, pomiędzy stronami obowiązywała umowa agencyjna z dnia 16 listopada 2004 r., która została rozwiązana z dniem 29 kwietnia 2008 r. W § 21 ust. 9 (wg numeracji uwzględniającej zmiany wprowadzone aneksem nr (...)) tej umowy strony postanowiły, że „w przypadku rozwiązania Umowy przez agenta, agent nie może podjąć działalności o podobnym charakterze na rzecz innych podmiotów przez okres jednego roku od dnia rozwiązania Umowy”. Strony nie uregulowały w Umowie wysokości odpowiedniej sumy pieniężnej należnej na skutek ograniczenia działalności konkurencyjnej oraz utraconych z tego powodu możliwości zarobkowych agenta.

Na tym tle sporne były pomiędzy stronami trzy kwestie prawne, tj. przedawnienie roszczeń, ważność ograniczenia działalności agenta mającej charakter konkurencyjny, o którym mowa w § 21 ust. 9 Umowy oraz wysokość odpowiedniej sumy pieniężnej za ograniczenie działalności konkurencyjnej w czasie jego trwania.

W kwestii pierwszej, tj. zarzutu przedawnienia roszczenia, sąd nie podzielił argumentów pozwanego. Zgodnie z art. 118 in fine k.c. termin przedawnienia dla roszczeń związanych z działalnością gospodarczą wynosi 3 lata. Wobec rozwiązania Umowy ze skutkiem natychmiastowym w dniu 29 kwietnia 2008 r. ograniczenie działalności konkurencyjnej trwało do dnia 29 kwietnia 2009 r. Wobec tego termin przedawnienia upływał w dniu 30 kwietnia 2012 r. Natomiast powód wytoczył powództwo w dniu 21 grudnia 2011 r. Zatem bieg terminu przedawnienia został w tym dniu przerwany zgodnie z art. 123 § 1 pkt 1 k.c.

Co się tyczy drugiej z wyżej wymienionych kwestii, w ocenie Sądu, postanowienia objęte § 21 ust. 9 (według numeracji uwzględniającej zmiany wprowadzone aneksem nr (...)) Umowy nie mogą być uznane za ważną klauzulę ograniczającą działalność konkurencyjną, o której mowa w art. 764⁶ § 1 k.c. Uregulowanie zawarte w tym przepisie ma na celu ochronę agenta określając w sposób bezwzględnie obowiązujący (ius cogens) wymogi klauzuli ograniczającej konkurencję tej strony (J. Jezioro, Kodeks cywilny. Komentarz, red. E. Gniewek, Warszawa 2006, s. 1197). Dlatego ważność klauzuli konkurencyjnej odnoszącej się do działalności po zakończeniu stosunku agencyjnego uzależniona jest od zawarcia w niej ograniczenia, które może dotyczyć ustawowo tylko trzech sfer: grupy klientów, obszaru geograficznego, objętego działalnością agenta, rodzaju towarów lub usług stanowiących przedmiot umowy agencyjnej (Cz. Żuławska, Komentarz do Kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania, tom. 2, wydanie 5, Warszawa 2003, s. 460).

W odniesieniu do tego ostatniego zagadnienia należy zaznaczyć, że przepis art. 764⁶ § 1 k.c. nie określa w pełni zakresu przedmiotowego ograniczenia działalności konkurencyjnej. Wskazuje jednakże pod rygorem nieważności granice, w których strony mogą zakaz doprecyzować. Zastrzega się wyraźnie, że warunkiem ważności takiego postanowienia jest to, aby dotyczyło grup klientów lub obszaru geograficznego, objętych działalnością agenta oraz rodzaju towarów lub usług stanowiących przedmiot umowy. Przesłanką ważności ograniczenia jest więc uregulowanie go w tak zakreślonych ustawowo granicach. Granice te wyznaczone zostały przy zastosowaniu dwóch kryteriów: pierwsze ma charakter podmiotowy lub terytorialny i oznacza grupy klientów lub obszar geograficzny objęty działalnością agenta; drugie zaś, o charakterze asortymentowym (produktowym), obejmuje towary lub usługi będące przedmiotem umowy agencyjnej. Kryteria te powinny zostać zastosowane łącznie, przy czym wystarczy zastosowanie jednego elementu z każdego z nich (K. Kopaczyńska - Pieczeniak., [w:] Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania – Część szczegółowa, Warszawa 2010, komentarz do art. 764⁶ § 1 k.c.).

Analiza treści § 21 ust. 9 (wg numeracji uwzględniającej zmiany wprowadzone aneksem nr (...)) Umowy daje podstawy do przyjęcia, że postanowienie to nie może zostać uznane za ważną klauzulę ograniczającą działalność konkurencyjną, o której mowa w art. 764⁶ § 1 k.c. Z jej brzmienia nie wynika, że dotyczy ona którejkolwiek z trzech sfer ograniczenia ustawowego. Nie wskazano w niej ani grupy klientów ani obszaru geograficznego, objętego działalnością agenta, ani też rodzaju towarów lub usług stanowiących przedmiot umowy agencyjnej.

Dążąc do wyjaśnienia wątpliwości związanych z klauzulą ograniczającą działalność konkurencyjną przewodniczący zadał na rozprawie w dniu 18 lutego 2013 r. pełnomocnikowi procesowemu powódki kilka pytań odnośnie do jej treści.

Co się tyczy grupy klientów lub obszaru geograficznego, którego zakaz działalności konkurencyjnej, pełnomocnik wyjaśnił, że „oczywiste jest jakiej grupy klientów to zastrzeżenie dotyczy” (protokół k. 380). Porozszony zaś o jej wskazanie, wyjaśnił, że „z treści zakazu konkurencji nie wynika ani grupa klientów ani też obszar działalności geograficznej, natomiast intencja tego przepisu jest jednoznaczna, zastrzeżenie działalności konkurencyjnej dotyczy tej samej grupy klientów z tego obszaru, którzy korzystali z usług bankowych na podstawie umowy agencyjnej”.

Odnosząc się zaś do rodzaju towarów lub usług, których zakaz działalności konkurencyjnej dotyczy, pełnomocnik procesowy powódki wyjaśnił, że w zastrzeżeniu działalności konkurencyjnej nie wskazano rodzaju towarów lub usług (protokół k. 381). W jego ocenie, nie ma to jednak znaczenia dla oceny prawnej istoty zapisu, gdyż działalnością konkurencyjną została objęta cała działalność, którą świadczył na rzecz banku agent, co wynikało z potrzeby zabezpieczenia interesów banku (protokół k. 381).

W ocenie Sądu taka argumentacja nie jest przekonująca. Gdyby przyjąć zaproponowaną przez powoda wykładnię art. 764⁶ § 1, wówczas przepis ten byłby „pusty pod względem treści”. Tego rodzaju informacje, o jakich mowa w tej regulacji, wynikałyby bowiem z całokształtu umowy agencyjnej, a nie z zastrzeżenia ograniczającego działalność konkurencyjną agenta. Tymczasem, jak już wyjaśniono regulacja z art. 764⁶ § 1 k.c. ma na celu ochronę tego ostatniego. W konsekwencji umowa o ograniczeniu działalności konkurencyjnej jest odrębną umową, która musi być zawarta na piśmie pod rygorem nieważności i spełniać minimalne wymogi ustawowe. Jej związek z umową agencyjną

przejawia się w tym, że może umowa z art. 764⁶ § 1 k.c. może być zawarta pod warunkiem, że zawarta jest umowa agencyjna. Dlatego nie można domniemywać minimalnych wymogów ustawowych umowy w zakresie odnoszącym się do ograniczenia działalności konkurencyjnej, a obejmujących klientów lub obszar geograficzny działalności agenta oraz rodzaj towarów lub usług stanowiących przedmiot umowy agencyjnej. Kwestie te muszą wyraźnie wynikać z umowy i zostać w niej precyzyjnie określone (zob. szerzej J. Jezioro [w:] Kodeks cywilny. Komentarz, red. E. Gniewek, Warszawa 2006, s. 1197; Cz. Żuławska [w:] Komentarz do Kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania, tom. 2, wydanie 5, Warszawa 2003, s. 460; E. Rott-Pietrzyk, [w:] System prawa prywatnego, t. 7, red. J. Rajski, Warszawa 2007, komentarz do art. 764⁶ k.c.). Analogiczny pogląd, w oparciu o podobne brzmienie klauzuli konkurencyjnej w umowie agencyjnej, wypowiedział również Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z dnia 5 lutego 2013 r. (I ACA 741/12). Według Sądu art. 764⁶ § 1 k.c. „ma niezwykle istotne znaczenie, określa bowiem warunki ważności umownego ograniczenia działalności konkurencyjnej agenta po rozwiązaniu umowy agencyjnej. Aby postanowienie takie było ważne musi mieścić się zakreślonych ustawowo granicach, tj. dotyczyć grup klientów lub obszaru geograficznego, objętych działalnością agenta oraz rodzaju towarów lub usług stanowiących przedmiot umowy. Pierwsze kryterium ma zatem charakter podmiotowy lub terytorialny, drugie zaś charakter produktowy (asortymentowy). Aby zastrzeżenie było ważne musi obejmować przynajmniej jeden element z pierwszego kryterium oraz drugie kryterium”.

Tymczasem w § 21 ust. 9 (wg numeracji uwzględniającej zmiany wprowadzone aneksem nr (...)) Umowy wskazano jedynie (poza ograniczeniem czasowym obowiązywania zakazu konkurencji), że „agent nie może podjąć działalności o podobnym charakterze na rzecz innych podmiotów”. Zważywszy zaś, że Umowa była zmieniana 20 aneksami, w tym kilkanaście razy zmieniano zakres czynności agencyjnych oraz teren, na którym czynności agencyjne były wykonywane, odczytanie tego fragmentu umowy uniemożliwia określenie granic ustawowych ograniczenia działalności konkurencyjnej z art. 764⁶ § 1 k.c. Wprawdzie pełnomocnik procesowy stwierdził, że ograniczenia ustawowe zakazu konkurencji wynikają w sposób oczywisty z treści tej klauzuli, zaś sformułowanie „na rzecz innych podmiotów” oznacza na rzecz innych banków, ale jest to twierdzenie, które nie znajduje odzwierciedlenia w treści Umowy. Nie ma w niej bowiem zapisu, który pozwalałby na wyciągnięcie takiego wniosku. Z uwagi zaś na treść art. 21 ust. 11 Umowy (przed zmianą jednostek redakcyjnych), zmiany Umowy wymagają formy pisemnej (aneksów) pod rygorem nieważności. Takie aneksy odnośnie klauzuli konkurencyjnej nie były zawierane.

Mając na uwadze powyższe sąd uznał, że ograniczenie działalności agenta mającej charakter konkurencyjny, o którym mowa w § 21 ust. 9 Umowy (wg numeracji uwzględniającej zmiany wprowadzone aneksem nr (...)), nie jest ważne w rozumieniu art. 764⁶ § 1 k.c.

Odnosząc się do trzeciej z wymienionych kwestii, tj. wysokości odpowiedniej sumy pieniężnej za ograniczenie działalności konkurencyjnej w czasie jego trwania, należy zaznaczyć, iż jej ocena, z uwagi na nieważność klauzuli ograniczającej działalność konkurencyjną agenta nie jest konieczna. Podkreślenia wymaga to, że strony nie ustaliły w Umowie zasad obliczenia wysokości odpowiedniej sumy pieniężnej stosownie do art. 764⁶ § 3 k.c. Wobec tego zastosowanie znajdzie art. 764⁶ § 4 k.c., zaś wysokość odpowiedniej sumy pieniężnej, według kryteriów wskazanych w tym przepisie, musiała zostać udowodniona przez powódkę zgodnie z art. 6 k.c. i art. 232 k.p.c. (E. Rott-Pietrzyk, [w:] System prawa prywatnego, t. 7, red. J. Rajski, Warszawa 2007, komentarz do art. 764⁶ k.c.)

Powódka udowodniła w tym postępowaniu, że z tytułu usług pośrednictwa finansowego powódka wystawiała pozwanej faktury VAT w okresie od stycznia 2007 r. do maja 2008 r., zaś wysokość należności z tego tytułu zmieniała się w czasie. W 2007 roku były to kwoty: w styczniu - 11 752, 57 zł, w lutym - 12 409, 84 zł, w marcu - 13 502, 07 zł i 216, 75 zł, w kwietniu - 15 580, 33 zł, w maju - 14 490, 00 zł, w czerwcu - 14 361, 00 zł, w lipcu - 16 724, 90 zł, w sierpniu - 13 646, 22 zł, we wrześniu - 14 538, 99 zł, w październiku - 17 166, 27 zł, w listopadzie - 16 231, 06 zł, w grudniu 12 744, 88 zł. Natomiast w 2008 roku były to kwoty: w styczniu - 13 873, 09 zł, w lutym - 9 967, 70 zł, w marcu - 9005, 18 zł i 87, 84 zł, w kwietniu - 5 448, 49 zł, 1747, 86 zł, 1697, 11 zł, w maju - 5000 zł, 3 626, 46 zł.

Natomiast powódka nie udowodniła wysokości odpowiedniej sumy pieniężnej w rozumieniu art. 764⁶ § 4 k.c. Metoda obliczenia wysokości odpowiedniej sumy pieniężnej przyjętej przez powódkę nie odpowiada treści tego przepisu.

Powódka wskazała (pozew k. 8), że kwota 182.104,63 zł stanowi „wynagrodzenie za respektowanie przez powoda zakazu konkurencji ustanowionego w § 29 ust. 8 Umowy (z tym że powódce umknęła zmiana numeracji ustępów tego zapisu umownego), stosownie do art. 764⁶ § 4 k.c, przy uwzględnieniu średniej miesięcznej wartości wynagrodzenia powoda w okresie 6 miesięcy poprzedzających datę złożenia oświadczenia o wypowiedzeniu umowy, gdzie wynagrodzenie z tytułu powstrzymywania się od działalności konkurencyjnej rozliczono za 12 miesięcy (czyli wartość wynagrodzenia powoda za okres od 1 czerwca 2007 r. do 31 maja 2008 r., obliczona na podstawie danych z faktur za ww. okres działalności, wraz z wartością odszkodowania za ostatnie 6 miesięcy, tj. 141 419, 01 zł (osiągnięty ww. okresie przychód netto) + 40 685, 62 zł (nieosiągnięty przez powoda w okresie wypowiedzenia przychód netto obliczony jak wyżej)”.

Natomiast w art. 764⁶ § 4 k.c. wysokość wynagrodzenia określono jako kwotę odpowiednią do korzyści osiągniętych przez dającego zlecenie na skutek ograniczenia działalności konkurencyjnej oraz utraconych z tego powodu możliwości zarobkowych agenta. Zatem, ustalając odpowiednią sumę pieniężną, należy brać łącznie oba te kryteria pod uwagę (Kodeks cywilny. Komentarz do art. 450 – 1088. Tom II, red. K. Pietrkowski, Warszawa 2011, komentarz do art. 764⁶ § 4 k.c.).

Jak wskazuje się w doktrynie, ściśle ustalenie wysokości należnej agentowi sumy jest zadaniem trudnym. Problemem w ustaleniu wysokości zarówno utraconych możliwości zarobkowych agenta, jak i korzyści dającego zlecenie na skutek ograniczenia konkurencji jest ich hipotetyczny charakter. Agent powinien wykazać, jakie mogłyby być jego dochody przy podjęciu działalności na rzecz innego przedsiębiorcy, gdyby nie ograniczenie działalności konkurencyjnej. Pomocne byłoby tu wskazanie, jaką prowizję otrzymują inni agenci prowadzący działalność konkurencyjną. Jeżeli taka działalność nie jest prowadzona, należałoby wykazać wysokość tej prowizji przy działalności o porównywalnym charakterze. Jeśli zaś idzie o korzyści dającego zlecenie, należałoby wykazać jakiego rzędu liczbę klientów odebrałby mu agent prowadzący działalność konkurencyjną i jak wpłynęłoby to na zmniejszenie jego dochodów. Należałoby też uwzględnić pozycję dającego zlecenie na rynku (E. Rott-Pietrzyk, [w:] System prawa prywatnego, t. 7, red. J. Rajski, Warszawa 2007, komentarz do art. 764⁶ k.c.). Jednakże w celu udowodnienia tak rozumianej sumy pieniężnej służą odpowiednie środki dowodowe, które nie zostały w tym postępowaniu wykorzystane.

Na marginesie należy zaznaczyć, że przewodniczący dążąc do wyjaśnienia metody obliczenia wysokości odpowiedniej sumy pieniężnej zadał na rozprawie w dniu 18 lutego 2013 r. powodowi kilka pytań odnośnie do tych kwestii. Powód wyjaśnił, że wynagrodzenie zostało obliczone jako mnożnik dwunastu miesięcy licząc od dnia 1 czerwca 2007 r. do dnia 31 maja 2008 r. średniego miesięcznego wynagrodzenie jakie uzyskiwał wcześniej pozwany (protokół k. 381). Jednakże powód nie potrafił wyjaśnić, w jaki sposób to średnie miesięczne wynagrodzenie zostało wyjaśnione (protokół k. 383).

Ze względu na podniesione argumenty sąd uznał, że powód nie udowodnił także wysokości odpowiedniej sumy pieniężnej w rozumieniu art. 764⁶ § 4 k.c.

Mając na uwadze powyższe Sąd powództwo oddalił w całości.

Powódka w całości przegrała proces. Dlatego o kosztach procesu sąd orzekł na podstawie art. 98 § 1 i § 3 k.p.c., zasądzając od powódki na rzecz pozwanego kwotę 3 617 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego (§ 6 pkt 6 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. z 2002 r., nr 163, poz. 1349), łącznie z opłatą skarbową od pełnomocnictwa w wysokości 17 zł).

SSR del. Przemysław Feliga

(...)

(...)

(...)